

AN'ANAVIY IJROCHILIKDA USTOZ-SHOGIRD MAKTABINING O'RNI

Respublika musiqa va san'at texnikumi

Abduqayumov Shunqor

Ne'matov Jaloliddin

Annotatsiya: Ushbu maqolada an'anaviy ijrochilik san'atida ustoz-shogird maktabining o'rni tahlil qilingan. Maqolada bu tizimning madaniy merosni asrash va rivojlantirishdagi ahamiyati, og'zaki va amaliy ta'lim asosida shakllanganligi, san'at maktablari va mashhur ustozlar faoliyati misolida yoritilgan. Shuningdek, globallashuv davrida bu an'ananing dolzarbligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Ustoz-shogird maktabi, an'anaviy ijrochilik, milliy san'at, og'zaki meros, maqom, doston, xonandalik, san'at ta'limi, madaniy meros.

O'zbek xalqining boy madaniy merosida an'anaviy ijrochilik alohida o'rin tutadi. Xalqning ko'p asrlik tarixiy tajribasi, ruhiyati va dunyoqarashi aynan og'zaki ijod va an'anaviy san'at orqali avlodlardan avlodga yetib kelgan. Bu jarayonda esa ustoz-shogird maktabi hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, an'anaviy san'atning uzviyligini ta'minlab kelgan.

Ustoz-shogird maktabi — bu nafaqat bilim berish, balki ruhiy, axloqiy va estetik tarbiyaning uzviy birlashmasidir. An'anaviy ijrochilik, xususan maqom, doston, xalq qo'shiqlari, sozanda va xonandalik san'atida bilimlar nafaqat yozma manbalar orqali, balki bevosita og'zaki tarzda, amaliy mashg'ulotlar asosida o'rgatiladi. Shu bois, ustozning o'rni beqiyos: u nafaqat san'at sirlarini o'rgatadi, balki san'atga hurmat, sahna madaniyati, milliy g'ururni ham singdiradi.

Mashhur ustozlar – Fozil Yo'ldosh o'g'li, Munojot Yo'lchiyeva, Abduhoshim Ismoilov kabi san'atkorlar o'z maktablarini yaratgan va ko'plab iqtidorli shogirdlar tayyorlaganlar. Bu an'ana bugungi kunda ham davom etmoqda. Respublikadagi san'at maktablari, kollej va konservatoriyalar ustoz-shogird an'anasiga asoslangan holda faoliyat yuritmoqda.

Ustoz-shogird tizimi Markaziy Osiyo xalqlari, xususan o'zbek xalqi orasida asrlar davomida shakllangan. Bu an'ana qadimiy Buxoro, Samarqand, Xiva, Qo'qon kabi madaniyat markazlarida san'atning turli sohalarida rivojlangan. Aynan shu maktablardagi ijodiy muhit va ta'limiy tizimlar orqali dostonchilar, maqomchilar, sozandalar, raqqosalar va boshqa san'at vakillari yetishib chiqqan.

Xalq orasida mashhur bo'lgan maqom san'ati bu tizimning eng yorqin namunasidir. Maqom ijrochiligida ustoz-shogird an'anasiga asoslanmagan holda mukammal bilim olish deyarli mumkin emas. Bu yerda nafaqat notalar, balki ruh, kayfiyat, nozik ijro uslublari bevosita ustozdan o'rgatiladi. Shuning uchun har bir maqomchi o'z ustozini alohida ehtirom bilan tilga oladi va uni o'z san'at yo'lining poydevori deb biladi.

Bugungi kunda O‘zbekiston davlat konservatoriyasi, San’at va madaniyat instituti, “Maqom” markazi, bolalar musiqa va san’at maktablarida bu an’ana zamonaviy shaklda davom etmoqda. Ustozlar tomonidan yosh iste’dodlar bilan yakka tartibda ishlash, ularni konsert dasturlarida qatnashishga jalb etish, xalqaro festivallarga tayyorlash — bularning barchasi ustoz-shogird tizimining yangi bosqichda rivojlanayotganidan dalolat beradi.

Bundan tashqari, davlat tomonidan har yili tashkil etilayotgan “Maqom festivali”, “Nihol” mukofoti, “Ijod” jamg‘armasi tanlovlari — bu tizimda yetishayotgan yoshlarning tan olinishiga xizmat qilmoqda.

Ushbu tizim, bir tomondan, madaniy merosni saqlashga, ikkinchi tomondan, uni zamonaviy shakllarda rivojlantirishga imkon beradi.

Shuningdek, bu tizim orqali milliy san’at asarlarining o‘ziga xos ijro uslublari saqlanib qoladi. Har bir ustoz o‘ziga xos uslubga ega bo‘lib, bu san’atda maktablar, yo‘nalishlar, uslublar xilma-xilligini vujudga keltiradi. Shu bois, ustoz-shogird maktabi faqat o‘qitish emas, balki milliy ijrochilik maktablarining shakllanishi va davomiyligini ta’minlaydi.

Bugungi globallashuv sharoitida bu tizimning ahamiyati yanada ortmoqda. Yangi texnologiyalar va madaniy aralashuvlar fonida milliy qadriyatlar o‘zligini yo‘qotmasligi uchun ustoz-shogird maktabini yanada rivojlantirish, yosh avlodni bu tizim orqali tarbiyalash dolzarb vazifadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abdug‘aniyev H. O‘zbek xalq musiqa merosi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2009.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Hasanov A. San’at va madaniyatning milliy asoslari. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi NMIU, 2012.
4. Sultonov S. Ustoz-shogird an’analari va zamonaviy san’at ta’limi. – “Madaniyat va san’at” jurnali, 2020, №3.